

Ortadoğu Masa Çalışması¹

KATILIMCILAR

Prof. Dr. Ahmet Battal
(Oturum Başkanı)
Ahmet Dursun (Sekreter)
Prof. Dr. Ensar Nişancı
Prof. Dr. Ertan Efeğil
Prof. Dr. Muhammet Gür
Prof. Dr. İsmail Taşpınar
Doç. Dr. Adem Ölmez

Doç. Dr. Mahmut Akpınar
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Şeyhanlıoğlu
Dr. Hakan Yalman
Müfid Yüksel
Nimet Demir
Mehmet Ali Kaya
Mehmet Kaplan

Giriş

Tanım

Ortadoğu, çekirdeğini Müslüman unsurların oluşturması nedeniyle yalnızca bir coğrafyaya işaret etmez. Sahip olduğu dinî-kültürel özellikleriyle birlikte bu coğrafya İslam'ı ve İslam dünyasını temsil etmektedir.

Ortadoğu Peygamberler diyarıdır. Hz. İbrahim'in, Hz. Musa'nın ve Hz. Peygamberimizin diyarı olan bu coğrafyanın meselelerini oryantalist bakış açısıyla anlamaya çalışmak bizi derin yanılgılara sürükleyebilir. Merkezin 'Kabe' olarak alındığı yeni tanımlamalar yapılmalı, bu topraklar kaynağını imandan alan hürriyet-i şeriyenin parladığı topraklar olarak aslına döndürülmelidir.

*Ortadoğu
coğrafyası bugün
iç içe girmiş, bir
çok alana yayılmış
problemler
yumağı ile
boğuşmaktadır.
Çok yönlü ele
alınabilecek
meselelerle karşı
karşıya olan
Ortadoğu'yu
ele alırken, bu
coğrafyanın
özünü oluşturan
tarihî, dinî,
kültürel
özellikler dikkate
alınmalıdır.*

Teşhis

Ortadoğu coğrafyası bugün iç içe girmiş, bir çok alana yayılmış problemler yumağı ile boğuşmaktadır. Çok yönlü ele alınabilecek meselelerle karşı karşıya olan Ortadoğu'yu ele alırken, bu coğrafyanın özünü oluşturan tarihî, dinî, kültürel özellikler dikkate alınmalıdır.

Tarihî açıdan Osmanlı'nın çöküşü problemin başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Osmanlı çöktükten sonra Ortadoğu coğrafyasının bütün dengeleri değişmiş; diktatörlükler, krallıklar, farklı yapılar farklı problemleri beraberinde getirmiştir. Sünnî yapıyı temsil eden Osmanlı'nın çöküşü ve bu topraklar üzerindeki hamilik rolünü bırakması bu bölgelerin marjinal yapıların denetimine girmesine yol açmıştır. Bu yapılara direnç oluşturan Sünnî ulema yapısının da çökertilmesi, bölgenin Şiilik gibi marjinal bir inancın denetimine girmesi ve Irak ve Suriye'deki ulemanın tasfiyesi bu coğrafyayı dış güçlerin proje sahası, Vehhabi-Şii çatışmasının arenası haline getirmektedir. Böylece İslam âleminde ciddi fay hatları oluşturulmaktadır. Batı'nın çıkarları ile örtüşen İran önderliğindeki Şii çatışma, Sünnî İslam dünyasını bölmekte, kafa ve gövde ayrılmaktadır. Kafayı, beyni temsil eden Türkiye ile gövdeyi temsil eden Arabistan, Kuzey Afrika birbirinden ayrılarak muhtemel bir ittifadın önüne geçilmektedir. Oysa bu topraklar, medeniyet üretme kapasitesine sahip yegane İslam coğrafyasıdır.

Gelinen noktada İslam dünyasındaki gayr-i İslamî nizam, İslam'ın özüne ve ruhuna aykırı oluşum ve uygulamalar bugünkü problemin özünü oluşturmaktadır. İslam'ın özüne hakim olan hürriyet-i şer'îye anlayışının terk edilmesi ile otoriter yapılar, hak ve hürriyetleri kısıtlayıcı uygulamalar doğmakta, bunlar da mezhepçilik ve milliyetçilik gibi bugünkü problemleri tetiklemektedir.

Çözüm

Kendi medeniyetini ve ruhunu kaybederek şiddetli bir travmaya maruz kalan İslam âleminin bu travmadan kurtuluşunun ilk adımı kâmil insan manasındaki model insanın ortaya çıkarılması, fazıl bir toplumun oluşturulmasıdır. Bediüzzaman Said Nursî “Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-i imaniyenin kemalâtını ef'âlimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri elbette cemaatlerle İslâmiyet'e girecekler. Belki, küre-i arzın bazı kıt'aları ve devletleri de İslâmiyete dehalet edecekler.” diyerek Müslümanların temsil rolüne dikkat çekmekte, fazıl insan ve toplum modelinin oluşma şartlarını nazarlara sunmaktadır.

İslam dünyasının birkaç asırdır devam edegelen gerileme, çöküş sürecinin asıl nedenlerine dikkat çeken Bediüzzaman Said Nursî, “cehalet, zaruret ve ihtilaf”ı üç büyük düşmanımız olarak tesbit etmekte, “maarif; ittifak ve muhabbet-i millî; teşebbüs-ü şahsî ve sa'y-i nefsi'yi” de kurtuluş reçetesi olarak sunmaktadır.

Bugün her sahada derin bir kriz yaşayan Ortadoğu meselesini çözmek için atılması gereken en önemli adımlardan biri İslam âlemindeki ulemayı birleştirmekten ve uygun zeminlerde bu ulemayı buluşturmaktan geçmek-

tedir. Geleceği olmayan bir toplum görüntüsü veren İslam toplumlarının ayağa kalkması, tarihten gelen sorunlarını halledebilmesi İslam ulemasının Kur'ânî değerler çerçevesinde yol göstericiliğine bağlıdır.

Bu noktada, Risale-i Nur'un uluslararası ilişkiler açısından ortaya koyduğu metod ve kullandığı tabirler uluslararası ilişkilerde kabul gören değerler ve kurallar manzumesine denk gelmektedir. Fikri, dinî, siyasal özgürlükler, temek hak ve hürriyetler evrensel değerler olarak Risale-i Nur'da yer almaktadır. Ortadoğu'nun bu noktada gelişim takip etmesi, bu değerleri Kur'ân'ın değerler manzumesi olarak ortaya koyan Risale-i Nur'a kulak vermesiyle mümkün olacaktır.

Bediüzzaman'ın Said Nursî'nin en önemli projelerinden biri olan Medresetü'z-Zehra, kendi coğrafyasını aşarak İslam dünyasını ve bütün insanlığı kuşatan özelliklere sahiptir. Medresetü'z-Zehra İslam âleminin teraküm etmiş problemlerini anlamak ve çözmek için anlaşılmayı bekleyen bir medeniyet projesidir. Fars'ı, Arab'ı, Kürd'ü ve Türk'ü birleştiren, mehasin-i medeniyetin yollarını gösteren Medresetü'z-Zehra Ortadoğu'yu da aşan bir insanlık projesidir.

Bugünkü eğitim sistemimiz Bediüzzaman'ın üç büyük düşmandan biri olarak nitelediği 'cehalet' hastalığını izale edecek ve kâmil insan yetiştirecek niteliklerden uzaktır. Bugünkü eğitim sistemimiz içinde yer alan İmamhâtipler seküler, Kemalist yaklaşımlardan kurtarılmalı, Medresetü'z-Zehra'nın prototipi olarak bir medeniyet projesine dönüştürülmelidir.

Diğer bir yönü ile, Ortadoğu meselesini insanlığın meselesi olarak dünya gündemine taşımak, çözümünü siyasî ve askerî odaklı yaklaşımlardan ziyade daha çok sivil ve insanî yaklaşımlarla ele almak gereklidir.

İslâmiyet insaniyet-i kübradır. İnsaniyet, adalet, merhamet, şefkatvb. değerler etrafında kümelenmek hem doğuyu hem de batıyı bu değerler etrafında toplamak yalnız Ortadoğu'ya değil, insanlığa da barış ve huzur getirecektir.

İnsanlığın problemi haline gelen Ortadoğu dindar İseviler gibi insanlarla, insaniyete dair değerleri benimseyenlerle birlikte çözülebilir. Mimsiz Batı medeniyetini temsil eden 'İkinci Avrupa' ile değil, dindar İsevilerle birlikte işler yapacağımız yollara tevessül etmeliyiz.

Bir iç mesele gibi algılanan Kürt meselesi de Ortadoğu meselesinin çözümünde anahtar kavramlardan biridir. Arap Baharı'nda Ortadoğu'nun talep ettiklerinin en idealini kendi toplumumuz için kurgulamalı; Kemalist modernizasyonun dışladığı ortamdan çıkıp herkesin birbirini kabul ettiği bir Türkiye'nin kurulması için çabalamalıyız. Bu çabanın en önemli adımı demokrat bir anayasanın hazırlanmasıdır.

Bölgenin en dinamik toplumu haline gelen Kürtler, ulus devletlerin getirdiği seküler anlayışın etkisine girme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Kürtler aracılığı ile İslam dünyasını dar bir bölgeye sığdırmak amacı taşıyan Marksist projeler karşısında dikkatli olunmalı, barış süreci sürdürülerek demokratikleşme tamamlanmalıdır. Barış ve hürriyet ortamı genişledikçe problemler gerileyecektir.

Bediüzzaman'ın Said Nursî'nin en önemli projelerinden biri olan Medresetü'z-Zehra, kendi coğrafyasını aşarak İslam dünyasını ve bütün insanlığı kuşatan özelliklere sahiptir. Medresetü'z-Zehra İslam âleminin teraküm etmiş problemlerini anlamak ve çözmek için anlaşılmayı bekleyen bir medeniyet projesidir.

*Sosyo-kültürel
ve dinî olarak
Ortadoğu,
birden fazla
İslam'ı temsil
eden parçalı bir
yapıya sahiptir.
Bu bağlamda
bu parçalı
yapının birleşme
yollarından biri
Bediüzzaman
Said Nursî'nin
meşrutiyet ile dile
getirdiği katılımcı
demokrasidir.*

İslam dünyasında temel akımlardan birisi iktidarı amaçlayan siyasal İslam'dır. Siyasal İslam düşüncesinin ana eksenini oluşturan Seyyid Kutup ve Mevdudi geleneği İslam dünyasını derinden etkileyerek çıkmaza sürüklemiştir. Siyasal İslam'ın pragmatist yapısı Risale-i Nur hareketinin önünde bir bariyer oluşturarak bugünkü olumsuzlukları tetiklemiştir. Siyaset üzerinden kurulmaya çalışılan İslam toplumu projesinin çöktüğü bugün daha net görülmektedir. Bu noktada Müslüman Kardeşler'i Risale-i Nur modeline yakınlaştıracak yollar aranmalıdır. Son gelişmeler ışığında okunduğunda Müslüman Kardeşler'in demokratik değerlere sahip çıkması dikkate değer bir değişimdir. İslamî hareketlerin demokratik değerler etrafında buluşması İslam âleminde özlenen ittihadı da kolaylaştıracaktır.

Siyasal İslam, geldiği nokta ile İslam toplumlarına ümit vaad etmekten uzaktır. Risale-i Nur yöntemleri ve mantığı bütün meşreplere kesimlere Ortadoğu'ya ve İslam âlemine daha güçlü daha organize sistematik şekilde iletilmelidir.

Sosyo-kültürel ve dinî olarak Ortadoğu, birden fazla İslam'ı temsil eden parçalı bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda bu parçalı yapının birleşme yollarından biri Bediüzzaman Said Nursî'nin meşrutiyet ile dile getirdiği katılımcı demokrasidir.

Müsbet iman hizmetini ortaya koyan Risale-i Nur modeli, çatışmalarla boğuşan Ortadoğu'nun kurtuluş reçetesidir. Müsbet hareket, kâmil insan yetiştirmek isteyen Nebevî yöntemi temsil etmektedir. Bu coğrafya Risale-i Nur'un tahkikî imanla kâmil insan yetiştirme hareketine her zamankinden daha fazla muhtaçtır. Ortadoğu'da barış süreci ancak Risale-i Nur'un metodlarıyla ve prensipleriyle mümkündür.

Kendini Ortadoğu'ya sınırlarına mayın döşeyecek kadar kapamış olan Türkiye ne yazık ki Kemalist vurgularla Arap dünyası ile bağını koparmıştır. Türkiye ile İslam dünyası arasındaki kalbî bağın kurulması elzemdir.

İnsan beyni ve işleyişi ile bugünkü dünya işleyişi benzerlik göstermektedir. Beyindeki sağ lob duyguları, sol lob akli daha etkin ve kontrollü kulanılmaktadır. Dünyanın geneli insan modeline dönüştürüldüğünde sağ lob Doğu toplumlarına, sol lob Batı toplumlarına uygun düşmektedir. Bu noktada Türkiye Doğu ile Batı'yı birleştirici bir rol üstlenebilir. Risale-i Nur'un bu topraklarda olması böyle bir rolü ülkemize yüklemektedir. Bu rol iki yönlü düşünülmelidir. Doğu ya ve Batı'ya gidebilecek bir Türkiye modeli insanlığın kurtuluş reçetesi olacaktır.

Çözümün büyük resmini İttihad-ı İslam oluşturmaktadır. Bediüzzaman Said Nursî ittihadın cehille olamayacağını belirtmekte, her yerde geçerli olan 'cehalet zaruret ve ihtilaf' tablosunun değişmesi için Risale-i Nur'un adalet, hürriyet, hak ve hukuk, fazilet, ittihad, ittifak, marifet, muhabbet gibi Kur'ânî prensiplerini önermektedir.

Sonuç

Ortadoğu bir imparatorluğun bakiyesini ifade eden, Müslüman toplum üzerine kurulu bir coğrafyayı ifade etmektedir. İslam toplumlarının yaşadığı problemleri Hutbe- Şamiye, Münazarat gibi eserlerinde teşhis eden ve bu toprakları özüne döndürecek insan modelini Kur'anî bir yaklaşımla Risale-i Nur'da ortaya koyan Bediüzzaman'ın çözüm önerilerine duyulan ihtiyaç her geçen gün daha da artmaktadır.

İslam âleminde bugün oluşturulan fay hatlarına karşı Bediüzzaman Said Nursî'nin oluşturmaya çalıştığı istihkamın önemi bugün daha iyi anlaşılmaktadır. Bediüzzaman Said Nursî'nin iman esaslı yaklaşım tarzı üç asırdan beri gerileyen medeniyetimizi ve günümüz Müslümanlarını ayağa kaldıracak niteliktedir.

“Azametli bahtsız bir kıtanın, şanlı tali'siz bir devletin, değerli sahipsiz bir kavmin reçetesi; ittihad-ı İslâm'dır.” diyen Bediüzzaman Said Nursî'nin önerisi; öncelikle fikrî, kalbî, şuurî bir birlikteliğe işaret eden İslam Birliği'dir. İttihadı İslam'ı bu zamanın en mühim farzı olarak gören Said Nursî, ittihadın da cehil ile olamayacağını ifade ederek eğitimin rolüne dikkat çekmekte, bölgenin kadim problemlerini çözecek projeler sunmaktadır. Bununla birlikte “Tevhid-i imanî, tevhid-i kulübü ister.” diyen Said Nursî, değerler noktasında bir ittifakın daha makul olduğunu gözler önüne sermekte, İslâmiyet'in insaniyet-i kübra olduğunu söyleyerek birleştirici bir unsur olarak 'insaniyet' kavramını öne çıkarmaktadır. İnsaniyet hakikati ve değerlerini ifade eden adalet, hürriyet, merhamet, şefkat, cesaret vb. değerler etrafındaki kümelenme çözüme yönelik bir birlikteliğe işaret etmektedir.

Bu bağlamda imanlı, ahlaklı, erdemli insanlar yetiştirmek üzere Kur'an'ın ruhuna ve özüne yönelmiş insanlar yetiştirme yolları tasarlanmalı, bunun için entelektüel zeminler oluşturulmalı, Risale-i Nur'un tebliğ ve eğitim metodları benimsenmelidir. Bugünkü çatışma ortamı ancak müsbet iman hizmetini ortaya koyan Risale-i Nur modeliyle aşılabilecektir.

İslam âleminde bugün oluşturulan fay hatlarına karşı Bediüzzaman Said Nursî'nin oluşturmaya çalıştığı istihkamın önemi bugün daha iyi anlaşılmaktadır. Bediüzzaman Said Nursî'nin iman esaslı yaklaşım tarzı üç asırdan beri gerileyen medeniyetimizi ve günümüz Müslümanlarını ayağa kaldıracak niteliktedir.

